

Lijst Dedecker: een gat in de politieke markt?

« *Ik ben geen beroeps politicus. Ik verdien mijn eigen geld* »
(JM Dedecker, In De Standaard, 12/10/07)

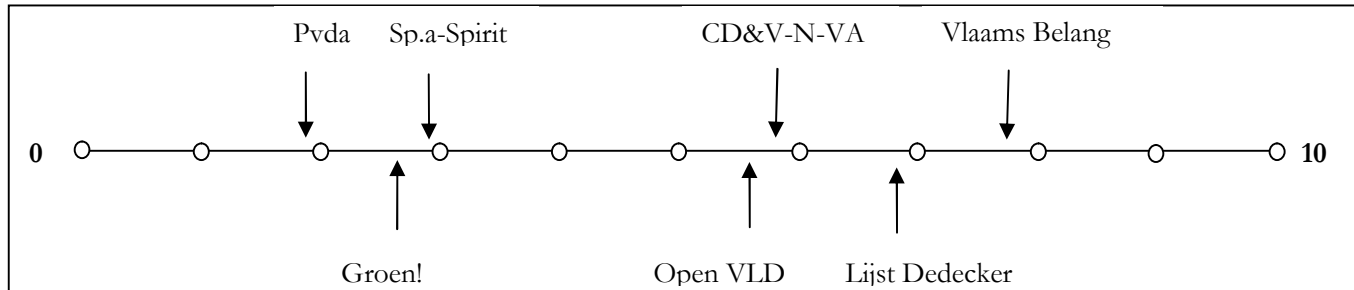
Elke verkiezing heeft zijn verrassing. Het is een cliché dat telkens opnieuw wordt bevestigd. De verkiezingen van 2007 leverden zelfs twee verrassingen op: de afstraffing van Sp.a-Spirit en de doorbraak van Lijst Dedecker. Geen enkele peiling had het voorspeld, geen enkele commentator verwacht, maar op 10 juni sprongen Dedecker en co vrij vlot over de kiesdrempel. Over het verlies van Sp.a is al veel gezegd en geschreven, over de winst van LDD veel minder. Wie heeft er voor Dedecker gekozen en waarom? In deze bijdrage proberen we het fenomeen Dedecker te doorgronden. We steunen daarvoor op het Antwerpse Internetpanel dat sinds 2003 kiezers volgt in de aanloop naar de stembusgang. Het gaat *niet* om een representatief panel wat maakt dat alle bevindingen uit het panel met de nodige korrels zout moeten worden geïnterpreteerd, zelfs als we het panel herwegen (zie kader). Toch laten de 308 kiezers van LDD die in ons panel zitten toe om tenminste een eerste beeld te vormen van de aanhang van Dedecker. Dat beeld zal later ongetwijfeld nog worden bijgestuurd en genuanceerd maar het zou ons verwonderen als de grote lijnen niet zouden kloppen. We vergelijken in dit artikel de respondenten die vlak voor de verkiezingen een voorkeur hadden voor LDD met de andere deelnemers aan ons onderzoek die voor andere partijen gingen kiezen. Hecht de LDD-kiezer evenveel belang aan criminaliteit dan de VB-kiezer? Is hij of zij economisch rechtser dan diegenen die trouw bleven aan de VLD? Vooraleer we op deze vergelijking ingaan, geven we kort aan vanwaar de LDD kiezers volgens ons panel afkomstig zijn.

1. Van waar komen de LDD-kiezers?

Zoals reeds aangegeven, is ons panel niet representatief voor de Vlaamse bevolking en zijn de percentages dus indicatief. De grootste groep deelnemers aan het internetpanel met een voorkeur voor LDD stemde bij de Vlaamse verkiezingen van 2004 voor VLD-vivant (38%), of voor Vlaams Belang (23%). Gezien deze laatste groep sterk ondervertegenwoordigd is in ons panel ligt deze stroom van VB naar LDD in werkelijkheid ongetwijfeld hoger. Verder valt ook op dat ook de grote verkiezingsoverwinnaar CD&V/N-VA (16%) kiezers ziet vertrekken naar Dedecker. Gezien de kortstondige flirt tussen N-VA en Dedecker is dat ook niet onlogisch. De uitstroom uit het linkse kamp is reëel, maar blijft bescheiden. Eén op tien van onze panelleden met een stemintentie voor LDD stemde in 2004 rood of groen. Het lijkt er dus op dat LDD vooral aan de rechterzijde van het politieke spectrum kiezers heeft afgesnoept. Toch valt er nog iets anders op. De LDD-kiezers komen ook tot drie keer meer dan de kiezers van de andere partijen uit de 'blanco-hoek'. Het gaat hier dus om kiezers die in 2004 nergens thuishoorden en enkel gingen stemmen omdat ze moesten. Ten slotte kan LDD, iets meer dan de andere partijen, rekenen op nieuwe kiezers, die in 2004 nog niet stemgerechtigd waren. Hoe valt deze voornamelijk rechtse instroom te verklaren?

2. Het gat aan de rechterzijde

Er is al vaak gespeculeerd over een ‘open gat’ aan de rechterzijde van het politieke landschap. Door de uitgesproken centrumkoers van de (Open) VLD zou er ruimte zijn vrijgekomen rechts van het centrum, maar links van het Vlaams Belang. Links en rechts worden vaak omschreven als achterhaalde begrippen, maar alvast voor de deelnemers aan ons internetpanel lijken ze nog betekenis te hebben. De onderstaande lijn geeft aan hoe de electoraten van de verschillende partijen zichzelf plaatsen op een links (0) – rechts (10) as.

De panelleden met een voorkeur voor LDD (6.8) beschouwen zichzelf als ‘rechtser’ dan de Open VLD- (5.6) en de CD&V/N-VA-kiezers (5.7). Maar tegelijkertijd positioneren ze zichzelf merkkelijk minder rechts dan de VB-aanhanger (7.8). Alvast op dit vlak lijkt de theorie over het rechtse ‘gat’ in de kiezersmarkt op te gaan.

3. Economisch rechts

Jean-Marie Dedecker profileerde zich binnen de VLD vooral op het financieel-economische vlak. Naast zijn uitgesproken standpunten op het vlak van mobiliteit met zijn verzet tegen de hoge verkeersboetes, bepleitte hij zowel in zijn parlementair werk als ook in zijn boek ‘rechts voor de raap’ verschillende economische veranderingen die duidelijk in de rechts-radicalen richting gingen. Dedecker is het concept van de ‘hardwerkende Vlaming’ blijven gebruiken toen hij uit de VLD werd gegooid. Tijdens de campagne benadrukte hij vooral het belastingstema met zijn omstrede ‘vlaktaks’. Het lijkt erop dat zijn aanhang hem daarin is gevolgd of om die reden de oversteek heeft gewaagd. De panelleden met een voorkeur voor LDD noemen vooral economische thema’s als doorslaggevend voor hun stemgedrag. Met belastingen, economisch beleid en werkgelegenheid als voornaamste thema’s vertoont de LDD kiezer opvallend veel gelijkenissen met de aanhangers van Open VLD. De uitgesproken Vlaams-Belangthema’s criminaliteit en staatshervorming zijn daaraan ondergeschikt. Toch worden deze thema’s, evenals het thema ‘asielzoekers en migranten’, beduidend meer dan gemiddeld door de LDD-aanhanger genoemd. Vooral bij de kiezers die van het VB zouden overstappen naar LDD zijn migranten en criminaliteit nog belangrijk, maar toch minder een topprioriteit dan voor diegenen die het Vlaams Belang trouw blijven. Onze panelleden met een voorkeur voor LDD zijn dus in de eerste plaats *economisch* rechts, en pas in tweede instantie *autoritair* rechts te noemen. Dedecker is ook een zelfverklaarde libertair die qua ethische thema’s zeker niet aan de conservatieve zijde staat. Verder blijkt uit de tabel ook enige thematische overeenkomst met de kiezers van CD&V/N-VA. Al wordt in dat kamp meer belang gehecht aan de staatshervorming, terwijl dit voor vele LDD-kiezers wel belangrijk, maar niet prioritair is.

Top 5 van belangrijkste thema's bij het stemgedrag (golf 3)

Sp.a-Spirit	CD&V/N-VA	Lijst Dedecker	Open VLD	Vlaams Belang
1. Werkgelegenheid	1. Werkgelegenheid	1. Belastingen	1. Econ. beleid	1. Criminaliteit
2. Gezondheidszorg	2. Staathervorming	2. Econ. beleid	2. Werkgelegenheid	2. Azielzoekers & migranten
3. Leefmilieu	3. Gezondheidszorg	3. Werkgelegenheid	3. Belastingen	3. Staatshervorming
4. Onderwijs	4. Econ. Beleid	4. Criminaliteit	4. Gezondheidszorg	4. Justitie & politie
5. Klimaat	5. Justitie & politie	5. Staatshervorming	5. Criminaliteit	5. Belastingen

De thematische verwantschap tussen LDD en de andere partijen blijkt ook uit de scores op tien die de kiezers van LDD toekennen voor de ideeën van de andere partijen. Naast de eigen partij (7.7) krijgen vooral Open VLD (5.7), N-VA (5.3) en CD&V (5.0) nog behoorlijke punten. De linkse partijen scoren veel lager. Opvallend is dat de LDD-kiezer in ons panel het VB (4.4) op het vlak van de ideeën van de partij buist. Hierbij moet wel een onderscheid gemaakt worden tussen de LDD-kiezers die voorheen voor het VB hebben gestemd en hun voormalige partij qua ideeën nog wel hoog inschatten (6.8) en diegenen die van een andere partij afkomstig zijn en het VB erg laag plaatsen (3.7). De kans is dan ook klein dat deze kiezers zonder LDD meteen naar het Vlaams Belang zouden zijn overgelopen. Wat opnieuw aangeeft dat Lijst Dedecker een interessant nieuw marktsegment heeft weten aan te snijden.

4. De anti-establishment stem

Jean-Marie Dedecker heeft zich altijd als politieke outsider geprofileerd, als een man van het volk die verschilt van de 'beroepspolitici'. Tijdens de campagne heeft hij dit profiel aangescherpt door te spreken van een mediaboycot en heeft hij zichzelf in een slachtofferrol geplaatst. Ook onze panelleden met een voorkeur voor LDD lijken afstand te nemen van de traditionele politiek. Dat blijkt ondermeer uit hun antwoorden op vijf stellingen over het vertrouwen in partijen en politici. Het gaat om vrij expliciete statements als "Stemmen heeft geen zin, partijen doen toch wat ze willen" of "Politici beloven veel maar doen niets". We berekenden een somscore¹ voor de vijf stellingen samen, gaande van 1 tot 5. Hoe hoger de score hoe wantrouwer en cynischer men is over het politieke bedrijf. De kiezers van LDD wijken met een gemiddelde score van 3.5, sterk af van de kiezers van de traditionele partijen die gemiddeld 2.5 scoren. Zo is bijvoorbeeld ruim zeven op tien van de LDD-aanhanger het eens met de stelling 'dat partijen enkel geïnteresseerd zijn in mijn stem, niet in mijn mening'. Dat is bijna het dubbele dan panelleden met een voorkeur voor Open VLD of CD&V. De achterban van Dedecker lijkt met die antipolitieke antwoorden dan ook erg sterk op de VB-kiezers (gemiddeld 3.7) in ons panel. Opmerkelijk is dat de panelleden die van plan waren om het Vlaams Belang voor Lijst Dedecker in te ruilen *nog* iets cynischer staan ten opzichte van de politiek dan diegenen die het VB trouw blijven. Zouden zij de VB-politici ook als 'beroepspolitici' beginnen beschouwen en Dedecker meer als een politieke outsider ervaren? Is de oude anti-establishmentpartij versleten en wordt ze op den duur door een nieuwe anti-establishmentpartij bedreigd?

De afkeer van de traditionele politiek blijkt ook nog uit een andere vraag. De aanhang van LDD verwijst het vaakst naar 'de slechte prestaties van andere partijen in de regering' (17%) als allerbelangrijkste stemmotief, zelfs iets meer dan dat de VB-kiezers (14%) dat doen, en beduidend meer dan de kiezers van CD&V/N-VA (7%) in ons panel. De LDD'er in ons panel

distantieert zich dus sterk van de klassieke partijpolitiek, van de paarse regering in het bijzonder.

5. Conclusie: Dedecker een luis in de rechtse pels?

De LDD-kiezer, of toch diegenen die al meer dan een jaar deelnemen aan ons onderzoek, hebben gekozen voor een economische rechtse partij én tegen de klassieke politiek. De LDD-aanhang verschilt van de klassieke VB-aanhang door minder nadruk te leggen op het vreemdelingenprobleem, en meer nadruk op belastingen en economisch beleid. Het gaat blijkbaar om de hardwerkende Vlaming die het moeilijk heeft met het feit dat de hij de helft van zijn inkomen moet afgeven aan de staat. Het valt ook op dat de LDD'ers hun economische situatie ietwat optimistischer inschatten dan veel VB'ers, maar in vergelijking met alle andere electoraten zijn de kiezers van LDD uitgesproken pessimistisch over de economische situatie. De typische VB-thema's zijn voor de LDD-kiezers in ons panel wel belangrijk, maar geen prioriteit. Dedecker is er, ondanks vrij forse taal op het vlak van criminaliteit en alloctonen, in geslaagd om nooit als 'racistisch' te worden bestempeldⁱⁱ. Net dat etiket heeft het Vlaams Belang, zelfs na haar naamsverandering, nooit van zich kunnen afschudden.

De LDD-kiezer deelt met de Vlaams Belangers uit ons onderzoek wel een afkeer van, of minstens een diepe teleurstelling in, de traditionele politiek. Het geloof in de goede bedoelingen van partijen en politici is ronduit laag. Dat idee is mogelijk ook beïnvloedt doordat Jean-Marie Dedecker eerst bij de VLD en later ook bij N-VA is buitengewerkt. Het heeft zijn outsiderprofiel versterkt en hem mogelijk electoraal aantrekkelijker gemaakt. Dat LDD, er alvast in ons panel, in geslaagd is ook blanco stemmers aan te spreken is veelzeggend. Het valt trouwens ook op dat zelfs de kiezers van LDD hun kopman niet meteen zien als iemand die geschikt is om het land mee te besturen. Tegen de schenen schoppen van de bestuurders is allicht ook al veel waard. Nu Lijst Dedecker verkozenen heeft, overheidsfinanciering geniet en een partij gaat uitbouwen, zal dit anti-establishmentprofiel ongetwijfeld wat afzwakken.

Het lijkt er voorlopig op dat Dedecker slaagt waar voorgangers als Ward Beysen, Leo Govaerts en Hugo Coveliers in faalden: een partij rechts van de VLD uitbouwen los van het Vlaams Belang. Waarom is Dedecker wel succesvol? Ongetwijfeld spelen zijn 'media-kwaliteiten' een rol. Hij is scherp, humoristisch en tegendraads, en zorgt voor het nodige conflict. Eigenschappen die van hem een ideale studiogast maken. Tegelijk is Dedecker minder verzuurd, en teert hij minder op persoonlijke wrok dan Coveliers en co. Verzuurde mensen worden snel vervelend. Ook kan Dedecker niet voor racist worden versleten wat hem aanvaardbaar maakt voor kiezers die het VB net iets te bar vinden. Dedecker was in de campagne wel iets minder in beeld, maar kon wel terug vallen op een zekere 'mediareserve' die hij de maanden ervoor had opgebouwd. Bovendien heeft een krant als Het Laatste Nieuws Dedecker allerminst geboycot. Het is net die krant die door een derde van de LDD'ers in ons panel het vaakst wordt gelezen.

LDD zit dus bijna perfect gepositioneerd in het midden tussen het Vlaams Belang aan de ene kant en de andere partijen aan de andere kant. Politici, journalisten en wetenschappers hebben zich de voorbije jaren meermaals afgevraagd hoe de VB-kiezer in hemelsnaam terug kan 'geïntegreerd' worden in het normale partijlandschap. Kiezen voor het VB was totnogtoe de deur definitief achter zich dichtslaan en adieu zeggen tegen de politiek. Men kon niet terug omdat de afstand tussen het VB en de andere partijen te groot was. Dat verandert nu dus: er is

een brug geslagen tussen de traditionele partijen en de paria van de Vlaamse politiek. Bruggen laten natuurlijk verkeer toe in twee richtingen. In deze verkiezing bleek dat inderdaad het geval te zijn: LDD at zowel van het VB als van de andere partijen. De kwestie is natuurlijk wat LLD voor de kiezers zal betekenen in een dynamisch perspectief: de opstap naar het VB of de reddingsboei naar een andere partij? Wat daarbij als een paal boven water staat, is dat rond LDD in geen geval een cordon sanitaire mag gelegd worden. Dat zou bijzonder onverstandig zijn net nu de kans bestaat dat de verbitterde en uitgesloten VB-kiezer via LDD terug meer aansluiting zou vinden bij de Vlaamse politiek.

(kaderstuk)

Internetpanel verkiezingen 2007

Het Internetpanel werd in 2003 opgestart door de onderzoeksgroep 'Media, Middenveld en Politiek' (M2P) van de Universiteit Antwerpen om het stemgedrag van kiezers in de aanloop naar verkiezingen te kunnen volgen en duiden. Tijdens de campagnes van 2004 en 2006 werden steeds nieuwe deelnemers in het onderzoek opgenomen. Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 werd zeer nauw samengewerkt met collega's uit de andere Vlaamse Universiteiten en namen meer dan 24.000 mensen minstens éénmaal aan het onderzoek deel. Voor de verkiezingen van 2007 werden geen nieuwe respondenten toegelaten. De eerste bevraging werd georganiseerd in februari 2007, maar. Over de resultaten werd in de aanloop naar 10 juni deze keer ook niet gerapporteerd in de media wat de kans op bewuste vertekening door militanten verder verkleint. Dit artikel steunt voornamelijk op onze derde bevraging die werd afgenomen tussen 1/06 en 7/06 2007 met meer dan 8000 respondenten. Het panel kent een grote diversiteit aan deelnemers, maar is allermindst representatief te noemen. De voornaamste afwijkingen zijn de hogere scholingsgraad, de oververtegenwoordiging van mannen en de ondervertegenwoordiging van oudere kiezers. Het panel bevat ook meer kiezers uit de grote steden en uit de provincie Antwerpen.

ⁱ Uit een factoranalyse bleek duidelijk dat vijf stellingen op één onderliggende dimensie wijzen.

ⁱⁱ Niet toevallig ziet Dedecker ook zelf meer in overeenkomsten met wijlen Pim Fortuyn (en Marco Pastors) en veel minder met het uitgesproken islamofobe discours van Geert Wilders.